

Andrzej Nowakowski

Nazewnictwo ulic i placów w Wadowicach

Wadoviana : przegląd historyczno-kulturalny 1, 40-48

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

NAZEWNICTWO ULIC I PLACÓW W WADOWICACH

Wstęp

Onomastyka, czyli nazewnictwo obiektów fizjograficznych w obrębie granic administracyjnych dzisiejszych Wadowic (terenów, osad mieszkalnych itp.) została już w znacznej części przedstawiona przez J. Rajmana i Z. Nogę, dwóch krakowskich historyków w wydawnictwie pt. „Wadowice. Studia z dziejów miasta”, wyd. Wadowice 1997. Nazewnictwo poczęło się już kształtować w okresie późnego średniowiecza i początków okresu nowożytnego (XV-XVI w.)¹. Z tego właśnie okresu wywodzą się takie nazwy jak: Gotowizna, Łazówka (Rola Łazowa), czy Niwy. Rozwój nazewnictwa wiązał się ściśle z nadaniem prawa chełmińskiego Wadowicom w 1430 r. oraz z rozwojem terytorialnym i gospodarczym miasta, który trwał nieprzerwanie aż do połowy XVII stulecia.

Jednak Wadowice zawdzięczają swój podstawowy układ urbanistyczny, w tym kształt ulic i placów okresowi „austriackiemu” w dziejach miasta, a zwłaszcza epoce autonomii galicyjskiej, trwającej od połowy lat sześćdziesiątych XIX w. aż do wybuchu I wojny światowej, a zwłaszcza przelomowi XIX i XX w. W tym okresie wadowitanie mogli już swobodnie decydować o nazwach rozmaitych obiektów miejskich. O tym fakcie piszą niektórzy autorzy, w tym lublinianin, M. Drozd.² Późniejsze zmiany nazewnictwa obiektów miejskich były związane zarówno z odzyskaniem niepodległości przez Polskę w 1918 r., jak też - co miało szczególnie miejsce po II wojnie światowej - z perturbacjami natury politycznej, o czym wspomina białostocki autor, M. Hryniewicki.³ Po 1989 r. zmiany nazw w mieście były związane w znacznej mierze z powrotem do tradycji, tępionej w okresie rządów totalitarnych, lecz również z upodobaniami wadowiczian.

Należy też pamiętać, że w związku z oddaniem do użytku wielu nowych osiedli mieszkaniowych na obrzeżach miasta, zachodziła - i nadal zachodzi - prawna konieczność nadania nazw obiektom dotychczas nie istniejącym.

Niniejszy szkic ma przybliżyć Czytelnikowi, a zwłaszcza młodszym wadowiczanom kwestię nazewnictwa ulic i placów w mieście, co z pewnością umożliwi głębszą refleksję historyczną związaną z dziejami Wadowic.

1. Nazewnictwo w okresie autonomii galicyjskiej

Jak wiadomo, „królewskie wolne miasto Wadowice” (ten status prawny miasta potwierdził swym patentem cesarz Franciszek I w 1793 r.), w 1819 r. stały się siedzibą cyrkułu, czyli stolicą lokalnej austriackiej administracji rządowej, zwaną wówczas „polityczną”. Ten fakt wpłynął zdecydowanie na kształt urbanistyczny miasta, łącząc z zabudową wadowickiego rynku oraz ulic wychodzących z ryn-

ku.⁴Niedługo później - w 1827 r. Wadowice stały się miastem garnizonowym, w którym stale w koszarach przebywały niektóre bataliony austriackiego pułku piechoty. Jednak przełomowe znaczenie dla rozwoju miasta miały kolejne ustawy: ogólnopolaństwa z 1862 r. oraz krajowa dla Galicji z 1866 r. o samorządzie gminnym, zmodyfikowana następnie w 1889 r. ustawą o 30 dużych miastach galicyjskich do których również zaliczono Wadowice.⁵ Do aktów ustawodawczych mających wpływ na rozwój miasta należy też zaliczyć ogólnopolańską ustawę z 1868 r. o równouprawnieniu wyznań, reasumowaną kolejną ustawą z 1890 r., co spowodowało znaczny wzrost osadnictwa żydowskiego w Wadowicach (bezpośrednio przed II wojną światową diaspora żydowska w mieście sięgała 20% ogółu mieszkańców).⁶

Rozwój samorządności miejskiej wpłynął w sposób istotny na charakter Wadowic. Oprócz uruchomionego w 1866 r. gimnazjum, Wadowice stawały się ośrodkiem życia oświatowego (dzięki aktywności szkolnej władzy samorządowej, tj. Powiatowej Wysokiej Szkolnej Rady) i kulturalnego.⁷ W Wadowicach oraz w najbliższym sąsiedztwie miasta kwitło życie religijne dzięki temu, że od 1785 r. Wadowice były siedzibą dekanatu.⁸ Należy jeszcze dodać, że w 1867 r. utworzono w Wadowicach nową jednostkę władzy rządowej i samorządowej - powiat ze starostą i Wydziałem Powiatowym, zaś w latach 1888-1899 doprowadzono do Wadowic kolej (budowę linii „drogi żelaznej”, jak wówczas nazywano kolej rozpoczęto w okolicach Wadowic już w 1881 r.).

Te okoliczności przesyadziły o dalszej urbanizacji oraz industrializacji Wadowic. Ze względów natury porządkowej, nowe obiekty w mieście musiały posiadać swoje nazwy. Każda nieruchomość miejska winna była posiadać tzw. numer policyjny, czyli czytelną, znormalizowaną tabliczkę z nazwą ulicy i numerem kolejnym nieruchomości położonej na danej ulicy, bądź placu. Tak bowiem stanowiło pedantyczne austriackie ustawodawstwo. Ustalanie nazw ulic i placów miejskich należało do wyłącznej kompetencji rady miejskiej, jako zadanie własne. Nazwy obiektów fizjograficznych były przez radę miejską podejmowane w drodze uchwały. Na podstawie protokołów sesji rady miejskiej Wadowic z przełomu XIX i XX stulecia przechowywanych w Archiwum Państwowym w Oświęcimiu należy wnioskować, że ówczesni radni przejawiali w tym względzie dużą aktywność oraz inwencję.⁹ Nazewnictwu ulic sprzyjały obchody i wydarzenia patriotyczne. Rada miejska Wadowic, w 100-lecie urodzin Adama Mickiewicza (1898) przemianowała ulicę Wiedeńską na ulicę Mickiewicza. Natomiast w 1909 r. z okazji 100-lecia urodzin oraz 60-lecia śmierci Juliusza Słowackiego, radni miejscy upamiętnili obie rocznice, nadając jednej z ulic nazwę wieszczki narodowej. Warto w tym miejscu dodać, że ulica Wiedeńska (od 1898 r. do dziś: Mickiewicza), rynek oraz ulica Lwowska stanowiły na terenie Wadowic część tzw. cesarskiego szlaku pocztowego, zwanego oficjalnie Pierwszą Galicyjską Szosą Handlowo-Pocztową, biegnącego z Wiednia poprzez morawskie Brno, Bramę Morawską i Cieszyn, dalej na wschód - do Krakowa oraz do stolicy kraju koronnego Galicji - do Lwowa. Szlak ten został ustanowiony niedługo po I rozbiórce Polski, w latach osiemdziesiątych XVIII stulecia przez cesarza Józefa II. Ambulans z cesarską pocztą, ze zmianą co pewien czas zaprzęgu końskiego, potrzebował 4 doby na dotarcie z Wiednia do Lwowa.

Wracając do głównego wątku naszych rozważań, czyli do nazewnictwa, należy zauważyć, że większość nadanych ówczesnie nazw obiektom położonym w centrum Wadowic (wyjąwszy nazwy o jednoznacznie politycznej konotacji), zachowała się do dziś - i to nie tylko w formie urzędowej, lecz również, co ważniejsze - w świadomości kilku pokoleń mieszkańców miasta. Ta uwaga dotyczyła istniejących niegdyś w Wadowicach takich nazw ulic jak np. Nowotarska, czy Tatrzańska (obecnie: Matki Boskiej Fatimskiej i Zegadłowicza).

W omawianym okresie autonomii galicyjskiej, miasto Wadowice przechodziło przez dwie fazy intensywnego rozwoju: 1) w latach 1867-1890, 2) w latach 1910-1914. Było to związane z dotarciem do miasta wynalazków, w tym przede wszystkim elektryczności oraz nowych technik wytwarzania w przemyśle. Równocześnie szybko wzrastała liczba mieszkańców Wadowic. W 1869 r. miasto zamieszkiwało 3831 mieszkańców, w 1880 r. - 4990, w 1890 r. - 5374, w 1910 r. - 6328, a w 1914 r. ich liczba wzrosła do 7471.¹⁰ Początek obecnego stulecia przyniósł znaczny rozwój w urbanizacji miasta. Wadowice szybko rozbudowywały się - i w związku z tym faktem wzrosła ilość ulic i placów miejskich. Zachowane do dziś informacje z 1905 r. wskazują, że w obrębie ówczesnych Wadowic istniały następujące obiekty fizjograficzne. Place: Rynek Główny, Plac Kościuszki (dawniejszy Plac Zbożowy, na którym handlowano zbożem) oraz Targowice - Drzewna i Bydłęca (plac nad Choczenką). Ulice oraz chodniki i skwery: Marcina Wadowity, Świętego Krzyża, Gimnazjalna, Kręta, Trybunalska (Niższa i Wyższa), Karmelicka, Młyńska, Cicha, Spadzista, Długa i Ogrodowa. Przez miasto prowadziły również szlaki przelotowe: Gościniec Krakowski, Gościniec Zatorski, Droga do Gorzenia, Droga na Gotowiznę, Droga na Niwy, Droga do Papierni (przechodząca w połowie przez obszar dworski Mikołaj), chodnik do dworca kolejowego, Gościniec Rokowski, Droga Rokowska (na Miedzne), Droga na Zaskawiu, Droga na granicy Choczni, Droga na Choczenkę oraz Droga na Barwałdzkim (na Podstawiu). Warto wiedzieć, że w czasach przedrozbiorowej Rzeczypospolitej stawy rybne na Podstawiu, podobnie jak w pobliskiej Kleczy były własnością kolejnych tzw. niegrodowych starostów barwałdzkich, a mieszczaństwo wadowickie toczyło - ze zmiennym szczęściem - procesy o prawo połowu ryb w tych stawach.¹¹

Natomiast rejestry samorządu wadowickiego za 1911 r. wykazują, że w mieście przybyły nowe ulice: Słowackiego, Piaskowa, Lwowska (w miejsce Gościńca Krakowskiego), Tatrzańska (w miejsce Drogi do Gorzenia) i Zatorska (

w miejsce Gościńca Zatorskiego).¹² Ta ostatnia nazwa miała podkreślać kilkuwiekowe związki Wadowic, najpierw (w latach 1445-1564) z księstwem,¹³ a następnie (w latach 1564-1772) ze starostwem zatorskim.¹⁴ Zresztą tytuł „księcia zatorskiego” przetrwał w wielkim, majestatycznym tytule kolejnych cesarzy Austrii aż do 1918 r.¹⁵

2. Nazewnictwo w okresie międzywojennym

W odrodzonej Polsce - w zakresie nazewnictwa ulic i placów miejskich zaszły stosunkowo niewielkie zmiany, mimo że ludność Wadowic w 1938 r. wzrosła do ponad 9 tys. mieszkańców. Tak więc ulicę Lwowską przemianowano na 3 Maja, ulica prowadząca w kierunku „druciarni” i linii kolejowej otrzymała nazwę Legionów (w miejsce ulicy Młyńskiej, zaś ulica Młyńska stała się odtąd ulicą boczną od ulicy Legionów) ulica Długa, przy której mieścił się budynek szkoły powszechnej¹⁶ oraz „Sokoła”¹⁷ otrzymała nazwę Henryka Sienkiewicza (pisarz zmarł w 1916 r. w Szwajcarii), a ulica prowadząca od ulicy Słowackiego w kierunku działu granicznego z Chocznią otrzymała nazwę ulicy Iwańskiego (Jan Iwański był cenionym burmistrzem Wadowic w pierwszych latach obecnego stulecia).¹⁸ Z pewnością w okresie międzywojennym powstała Aleja Wolności prowadząca od ulicy Karmelickiej w kierunku Niw. Po zamachu na życie ministra spraw wewnętrznych Bronisława Pierackiego dokonanego przez ukraińskich nacjonalistów w 1934 r. ulicę Gimnazjalną przemianowano na ulicę Pierackiego.

W okresie międzywojennym głośny był epizod z nazwą ulicy Tatrzańskiej. Otóż w 1933 r. radni miejscy dla uczczenia jubileuszu 25-lecia pracy twórczej Emila Zegadłowicza postanowili nadać ulicy Tatrzańskiej nazwę „ulica Emila Zegadłowicza”. Był to ewenement, gdyż na ogół nie nadaje się takich nazw za życia danej osoby. Kiedy jednak niedługo później Zegadłowicz opublikował skandalizujące „Zmory”, samorząd Wadowic w 1936 r. powrócił do pierwotnej nazwy „ulica Tatrzańska”.

W tym miejscu należy wspomnieć, że do okresu międzywojennego, w przeciwieństwie do okresu „galicyjskiego” w dziejach Wadowic zachowało się stosunkowo niewiele materiału źródłowego. Luźne notatki dotyczące historii miasta znajdujemy przede wszystkim w *Tekach Teofila Klimy* przechowywanych w krakowskim Archiwum Państwowym (przy ul. Siennej). Niektóre dane dotyczące miasta mogą znajdować się w zespole akt przedwojennego MSW w Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Przyczyną tego stanu rzeczy jest fakt, iż władze miejskie i powiatowe Wadowic - wraz z urzędową dokumentacją - zostały pospiesznie ewakuowane w obliczu zbliżającego się frontu 2 września 1939 r. i wiele akt mogło zostać bezpowrotnie utraconych. Dlatego szczególnie przydatnymi źródłami, w tym także w zakresie nazewnictwa wadowickiego w tym okresie są źródła osobowe, czyli relacje ustne bądź pisemne najstarszych wadowiczian.¹⁹

W okresie okupacji hitlerowskiej Wadowic (4 września 1939 r. - 26 stycznia 1945 r.), po przyłączeniu lewobrzeżnej części miasta do Rzeszy, okupant wprowadził własne niemieckojęzyczne nazewnictwo.

3. Nazewnictwo w okresie władzy komunistycznej (1945-1989)

Przez pierwsze lata rządów komunistycznych władze, głównie ze względów natury taktycznej tolerowały tradycyjne nazewnictwo nie tylko w Wadowicach, lecz również w innych miastach Polski, gdyż powoływały się na demokratyczne tradycje, w tym na konstytucję marcową z 1921 r. Dopiero wzmocniona stalinizacja Polski, począwszy od przełomu lat 1947/1948 wprowadziła „rewolucję” w obrębie nazewnictwa. M. Hryniewcki, na podstawie udostępnionych mu materiałów archiwalnych relacjonuje, jak ta sprawa przedstawiała się w Wadowicach. W pierwszych latach nowej władzy nazwę ulicy Tatrzańskiej zmieniono na Zegadłowica, a ulicy Zatorskiej nadano nazwę 26 Stycznia. Rynekowi wadowickiemu nadano nową Placu Armii Czerwonej już 20 kwietnia 1945 r., kiedy to w pobliżu Wadowic, w Bielskiem i na Żywiecczyźnie toczyły się jeszcze działania wojenne. W 1945 r. wojewoda krakowski skierował okólnik adresowany do starostów i gmin, zabraniając zmian nazw obiektów fizjograficznych bez jego zgody. Ten znamienny fakt świadczy o wielkim uwrażliwieniu nowych władców na tę kwestię.²⁰

Natomiast po kongresie zjednoczeniowym PPR i PPS, na którym powstała PZPR (15 grudnia 1948 r.), już w trzy dni później - 18 grudnia 1948 r. radni wadowiccy - oczywiście jednogłośnie - przemianowali ulicę Pierackiego na ulicę 15 Grudnia. W rok później - w 1949 r. nadgorliwość mianowanych radnych nie miała już granic. Już 23 września 1949 r. radni postanowili przemianować

ulicę 3 Maja na ulicę Józefa Stalina, lecz ostatecznie w tym dniu do podjęcia uchwały nie doszło ze względów natury formalnej. Uznano bowiem, że zgodę w tej kwestii musi wyrazić aż Rada Państwa, sprawująca zwierzchni nadzór nad ówczesnymi radami narodowymi. Ostatecznie uchwała została podjęta jednogłośnie 5 grudnia 1949 r., a wykonana w dniu 22 grudnia 1949 r. przy obowiązkowym udziale wszystkich radnych oraz innych wadowickich notabli. Jako pretekst posłużyła 70 rocznica urodzin „wodza całej postępowej ludzkości”²¹.

Destalinizacja przeprowadzona w Polsce w latach 1956-1957 była krótkotrwała i powierzchowna, nie przynosząc oczekiwanych rezultatów. Jedyne w związku z potępieniem zjawisk „kultu jednostki” przez XX Zjazd KPZR (luty 1956 r.), nazwę ulicy Stalina w Wadowicach zmieniono na ulicę 1 Maja. Lecz po śmierci Bolesława Bieruta w tymże 1956 r. otrzymał on „swoją” ulicę w Wadowicach w miejsce ulicy Iwańskiego. Pozostały jednak nadal w Wadowicach ulice rozmaitych komunistycznych przywódców, nierzadko stosujących terror (jak np. ulica Dzierżyńskiego w miejsce Legionów). Zaś ulica Barska nosiła nazwę ulicy Marksa, a ulica Karmelicka stała się ulicą Obrońców Stalingradu. Trzeba jednak przyznać, że w tym okresie znaczna część ulic i placów miejskich Wadowic - w przeciwieństwie do innych miejscowości (w tym Bielska-Białej) zachowała tradycyjne nazewnictwo.

Powstawały także ulice noszące nazwy wielkich Polaków: Chopina, czy Kochanowskiego. W związku z rozwojem budownictwa mieszkaniowego w mieście począwszy od lat sześćdziesiątych, zachodziła konieczność nadania nazw nowym osiedlom mieszkaniowym. Powstało więc Osiedle XX-lecia PRL (między ulicą Sienkiewicza a stacją kolejową) zwane tak dlatego, ponieważ jego budowę rozpoczęto w 1964 r., Osiedle Mikołaja Kopernika (jego budowę rozpoczęto w 1973 r. w 500 rocznicę urodzin wielkiego astronoma), czy (na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych) Osiedle Pod Skarpą, nazwane od jego położenia na zboczu wzgórza. W tym samym czasie fragment południowej obwodnicy Wadowice otrzymał nazwę dr Józefa Putka.. Zmieniennym przykładem koniunkturalnego traktowania nazw ulic w Wadowicach był sprawa ulicy Krakowskiej. Jej nazwa została najpierw zmieniona Ignacego Daszyńskiego, a następnie na Mariana Buczka. Dopiero po reaktywowaniu samorządu terytorialnego w 1990 r. przywrócono tradycyjną nazwę ulicy Krakowskiej.

W tym okresie decyzje polityczne w sprawie zmian nazw w mieście zapadały wyłącznie w wąskich gremiach sekretarzy PZPR, którzy zazwyczaj kierowali się drobiazgowymi wytycznymi centrali. Następnie były one „transmitowane” do miejskiej rady narodowej i przyjmowane na zasadzie dyscypliny partyjnej (radni PZPR mieli automatycznie zapewnioną większość) oraz „wytrobienia obywatelskiego” radnych stronnictw satelickich - ZSL i SD.

Przełom polityczny lat 1980-1981 i powstanie pierwszej „Solidarności” nie przyniósł w tym zakresie większych zmian. Ówczesne władze Wadowic lawirowały między spełnieniem oczekiwań społecznych, a lojalnością wobec zwierzchników.²² Nie zgodzono się wówczas np. na to, aby Placowi Armii Czerwonej przywrócić nazwę „Rynek”, argumentując to potrzebą nie zadrażniania stosunków z oficjalnym sojusznikiem tj. z ZSRR, aby nie sprowokować radzieckiej interwencji wojskowej. Jedynie z okazji przypadającej w 1981 r. 190 rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja zgodzono się - w ramach częściowej i odgórnie zarządzanej rehabilitacji tego święta narodowego - aby część ulicy 1 Maja (na Zaskawiu) przemianować na ulicę Konstytucji 3 Maja (ten stan przetrwał do dziś).

Wprowadzenie stanu wojennego 13 grudnia 1981 r. i późniejsza tzw. normalizacja, a następnie okres marazmu społecznego trwającego w Wadowicach aż do wiosny 1989 r. nie sprzyjało zmianom nazewnictwa. W tym okresie przybyły w Wadowicach nowe ulice, zwłaszcza na osiedlach domów jednorodzinnych położonych na obrzeżach miasta. Zwykle ulice osiedlowe otrzymały jednorodne nazwy, wywodzące się od gatunków botanicznych (np. ul. Kasztanowa, Klonowa, itp.). Ponadto granice administracyjne Wadowic uległy pewnemu przesunięciu, wchłaniając np. nieruchomości na których położony jest Zespół Szkół Mechanicznych (uprzednio należący do Gorzenia Dolnego).

4. Nazewnictwo wadowickie w III Rzeczypospolitej

Przełomowe znaczenie w budowaniu struktur odrodzonego samorządu miejskiego posiadała ustawa z 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym. Przywracała ona - po raz pierwszy od II wojny światowej autentyczny samorząd ludności w gminach miejskich i wiejskich, w tym w Wadowicach. W czerwcu 1990 r. od-

były się pierwsze powszechne, demokratyczne i prawdziwie wolne wybory samorządowe (poprzednie miały miejsce w 1938 r.). W wyniku wyborów przewagę w wadowniczej radzie uzyskali radni związani z Komitetem Obywatelskim Ziemi Wadowniczej, wywodzącym się z idei i tradycji „Solidarności”. Studiując pisma i druki ulotne pochodzące z 1990 r. możemy wywnioskować, że ci działacze postawili, jako pierwszoplanowe zadanie, zmianę mentalności społeczeństwa po dziesięcioleciach totalitarnego państwa.²³ Do tego celu był potrzebny powrót do sprawdzonych tradycji, w tym również do tradycyjnego nazewnictwa obiektów w mieście. Toteż bezpośrednio po wyborach komunalnych, władze samorządowe przystąpiły do określonych działań. W pierwszej kolejności przywrócono tradycyjne nazwy ulic i placów wadowniczych. Tak więc ulica Dzierżyńskiego znów stała się ulicą Legionów, ulica Bieruta ulicą Iwańskiego, ulica Marksa ulicą Barską, ulica Obronców Stalingradu ulicą Karmelicką, ulica 15 Grudnia ulicą Gimnazjalną, ulica 26 Stycznia ulicą Zatorską (od mostu na Choczence w kierunku Tomic nosi nazwę ulicy Wojska Polskiego), a Plac Armii Czerwonej - Rynkiem.²⁴ Nie odbyło się przy tym bez kontrowersji. Pewien wpływowy wadowiczanie, nie będący zresztą radnym, stosując „lobbying” przymusił, aby ulica 1 Maja nosiła - jak w czasach galicyjskich - nazwę ulicy Lwowskiej.²⁵ Z prawnego punktu widzenia, każdy obywatel, niekoniecznie wadowiczanie, może przesyłać wnioski o dowolnej treści do organów samorządu terytorialnego (również w sprawie zmian nazw w mieście). Nie posiada on jednak inicjatywy uchwałodawczej. Ta należy wyłącznie do Zarządu Miejskiego i radnych. W praktyce każdy wniosek w tym zakresie opiniuje najpierw Komisja Rozwoju Gospodarczego Rady Miejskiej (zazwyczaj wspólnie z komisją właściwą ds. kultury). Następnie jest przedstawiany projekt odpowiedniej uchwały Rady Miejskiej. W myśl bowiem przepisu art. 18 ust. 2 pkt. 13 wspomnianej ustawy z 1990 r. o samorządzie terytorialnym, ustalanie nazw w mieście należy do zadań własnych samorządu, podejmowanych wyłącznie w formie uchwały.

Kolejne znaczące zmiany nazewnictwa w Wadowicach nastąpiły w latach 1995 i 1996. W 1995 r. - dla uczczenia jubileuszu 75-lecia urodzin największego z Wadowiczian - Papieża Jana Pawła II, Jego imieniem nazwano Rynek - jako Plac Jana Pawła II. Natomiast dotychczasowa ulica Ogrodowa utrzymała nazwę ulicy Emilii i Karola Wojtyłów (rodziców Ojca Świętego). Dla uczczenia peregrynacji w Wadowicach w dniach 2-3 grudnia 1995 r. figurki Matki Boskiej Fatimskiej oraz nocnej procesji z figurką od bazyliki Ofiarowania NMP do kościoła pw. św. Piotra Apostoła, część ulicy Zegadłowicza od ulicy Lwowskiej do ronda przy wylocie ulicy Putka otrzymała nazwę ulicy Matki Boskiej Fatimskiej.

Aktualnie zmiany ulic w mieście posiadają charakter sporadyczny, w zależności od potrzeb. Na mocy uchwały Rady Miejskiej Wadowic z dnia 16 marca 1998 r. obwodnica wadowicka prowadząca od ulicy Wojska Polskiego wzdłuż linii kolejowej i dworca PKP do ulicy Legionów otrzymała nazwę ulicy Józefa Piłsudskiego.²⁶

5. Wnioski końcowe

W nazewnictwie ulic i placów wadowniczych skupia się, jak w soczewce dramatyczna historia naszego kraju w ciągu ostatnich dziesięcioleci. Właśnie nazwy, ich zmiany oraz okoliczności tych zmian są wielce wymowne. Są to bowiem signa

temporis. Jak już stwierdzono, większość tradycyjnych nazw ulic i placów w mieście wywodzi się z czasów burmistrzostwa Jana Iwańskiego i Franciszka Opydy oraz ich bezpośrednich poprzedników (przełom XIX i XX stulecia). Nic też dziwnego, że demokratyczny samorząd Wadowic w 1990 r. przywrócił tradycyjne nazwy, chcąc w ten sposób pogłębić świadomość i wiedzę historyczną wadowiczian, zwłaszcza młodszego i średniego pokolenia.

Stabilizacja sytuacji w kraju i w mieście służy również utrwaleniu nazw obiektów fizjograficznych Wadowic.

Przypisy

¹ J. Rajman, Średniowieczne Wadowice na tle osadnictwa nad Skawą i Wieprzanką (w:) Wadowice. Studia z dziejów miasta pod red. E. Kotowieckiego, A. Nowakowskiego, G. Studnickiego, Wadowice 1997, s. 23-62.

² M. Drozd, Organizacja i działalność gminy miejskiej w Wadowicach w latach 1866-1914 (w:) Królewskie wolne miasto Wadowice. Studia z dziejów i ustroju miasta, pod red. A. Nowakowskiego, Warszawa 1994, s. 47-82.

³ M. Hryniewicki, Ustrój i działalność samorządu miejskiego Wadowic w latach 1945-1950 (w:) jw., s. 122-164.

⁴ K. Kuśnierz, Z historii rozwoju przestrzennego Wadowic (w:) W. Zin, A. Kadłuczka, K. Kuśnierz, Wadowice, miasto Jana Pawła II, Kraków 1997, s. 43 i n.

⁵ A. Nowakowski, Samorząd terytorialny w Galicji na przełomie XIX-XX wieku, „Samorząd Terytorialny”, r. III, 1993, nr 1-2, s. 93-100.

⁶ K. Iwańska, Status prawny wadowickiej gminy żydowskiej na przełomie XIX i XX wieku (w:) Miscellanea Historico-Iuridica Białostocensia pod red. P. Fiedorczyka, A. Nowakowskiego, Białystok 1995, s. 163-182.

⁷ G. Studnicki, Pierwsza wśród równych Dzieje Gimnazjum i Liceum w Wadowicach, Wadowice 1991: tenże, Zarys dziejów oświaty i szkolnictwa w Wadowicach, Wadowice 1997, s. 25 i n.

⁸ A. Nowakowski, Z dziejów miasta i parafii Wadowice. Szkic historycznoprawny, Kraków 1985, s. 67 i n.

⁹ Materiał archiwalny do tego okresu znajduje się głównie w zespolach akt oznaczonych jako „Protokoły Posiedzeń Rady Gminnej Wadowic” z lat 1867-1888 (sygn. MW 7) oraz lat 1905, 1909-1910 (sygn. MW 8).

¹⁰ M. Drozd, jw., s. 49-51.

¹¹ A. Nowakowski, Z dziejów miasta i parafii Wadowice, s. 48. Relacje z tych procesów zachowały się w rękopisie przechowywanym w Bibliotece Ossolińskich we Wrocławiu (sygn. 534).

¹² M. Drozd, jw., s. 51. Dokładne dane dot. nazewnictwa wadowickiego za 1911 r. są zawarte w dokumencie pt. Preliminarz wydatków i dochodów gminy miejskiej Wadowice i budżet drogowy z lat 1905-1911, sygn. MW 11 przechowywanym w Archiwum Państwowym w Oświęcimiu.

¹³ A. Nowakowski, Dzieje ustroju i prawa księstw oświęcimskiego i zatorskiego, Białystok 1988.

¹⁴ A. Nowakowski, Ustrój Wadowic w dawnej Polsce (w:) Królewskie wolne miasto Wadowice, s. 33-34.

¹⁵ A. Nowakowski, Terytoria oświęcimsko-zatorskie w Związku Niemieckim. Zarys prawnohistoryczny, „Przegląd Historyczny”, t. LXXVI, 1985, z. 4, s. 792.

¹⁶ G. Studnicki, Zarys dziejów oświaty i szkolnictwa w Wadowicach, s. 30 i n.

¹⁷ B. Czapik, Dzieje Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Wadowicach w latach 1887-1939 (w:) Wadowice. Studia z dziejów miasta, s. 259-260.

¹⁸ M. Drozd, jw., s. 58.

¹⁹ Do cennych relacji należy zaliczyć przede wszystkim relacje Franciszka Zadory, zmarłego w 1997 r.

²⁰ Akta dotyczące funkcjonowania władz miejskich i powiatowych Wadowic za lata 1945-1950 zachowały się w komplecie w dobrym stanie i są przechowywane w Archiwum Państwowym w Oświęcimiu Na ich podstawie w 1993 r. M. Hryniewicki sporządził pracę magisterską historycznoprawną, którą obronił na Wydziale Prawa b. Filii UW w Białymstoku pod kierownictwem A. Nowakowskiego.

²¹ M. Hryniewicki, jw. s. 147-148.

²² P. Wyrobiec, Życie polityczne Wadowic w latach 1951-1995 (w:) Wadowice. Studia z dziejów miasta, s. 158-159.

²³ „Gazeta Ziemi Wadowickiej” i „Rozmaitości Wadowickie” (pisma KOZW) z 1990 r.

²⁴ Dane na temat najnowszych zmian nazewnictwa w Wadowicach znajdują się w protokołach rady Miejskiej Wadowic z lat 1990-1996, dostępnych w Biurze Rady Miejskiej w Wadowicach.

²⁵ P. Wyrobiec, jw., s. 163.

²⁶ „Echo Wadowic”, kwiecień 1998, nr 33., s. 1.

P.W. ROZEX

Wadowice, ul. Kościelna 3, tel./fax (033) 337-76

poleca

* **SPRZĘT KOMPUTEROWY**

Komputery RCX, ADAX, HP

Drukarki, skanery, fax, modemy itp.

Podzespoły komputerowe (rozbudowa komputerów gratis!)

Oprogramowanie systemowe I użytkowe

* **KOMPUTEROWE I BIUROWE MAT. EKSPLOAT.**

Taśmy, tonery, cartridge, rolki, folie.

* **PAPIER KOMPUTEROWY, FAX, KSERO**

* **SPRZĘT RTV**